

LA FESTA DEL SEGAR I EL BATR

Avià en el marc dels Països Catalans

Abel Tarrés i David Sastre

Avià és un poble de forta arrel agrícola, amb poc més de 2.000 habitants, enclavat en els primers contraforts del Prepirineu central. El municipi està situat al bell mig de la comarca del Berguedà, molt a prop de la seva capital, a la Catalunya Central. A part de paratges naturals, com el llac de Graugés, s'hi troben l'església de Sant Vicenç d'Obiols (s. IX-XIII), de Santa Maria d'Avià (s. XII) i l'església de Sant Serni (s. XVII).

ANTECEDENTS

A Avià es té coneixement que les primeres segadores-lligadores aparegueren entre 1940 i 1945, i les primeres collidores entre 1965 i 1970. L'aparició d'aquesta maquinària va ser rebuda amb força

escepticisme per part dels propis pagesos. La motorització de l'activitat agrícola va comportar una desaparició sobtada de les maneres de treballar i viure la sega i la batuda que s'havien conservat al llarg dels segles. El treball col·lectiu passa a l'acció individual amb tractors, amb la qual cosa s'esdevé una gran pèrdua de la transmissió cultural, conservada fins aleshores, fet agreujat per la fugida dels pagesos i les mestresses, majoritàriament masovers, a la recerca d'una millor vida a les fàbriques o a ciutat. Aquesta situació duu també a una fractura: el pare ja no pot ensenyar al seu fill una manera de treballar que no aprofitarà, cosa que comporta fins i tot un trauma generacional ja que, amb aquest nou escenari, el coneixement acumulat durant segles, de sobte, deixa de tenir sentit.

INICIS

La idea de crear una festa del segar i el batre a Avià va néixer el 1989, a iniciativa d'un enginyer tècnic agrícola, Fèlix Pi i Barrionuevo. Aquest home va arribar a terres berguedanes per motius de treball. Va ser al cap de poc temps d'arribar quan, considerant que Avià és una zona eminentment de pagès, animà la gent més gran del poble a reprendre, ni que fos per recordar aquells temps perduts, una activitat que no ha deixat de rutllar en els seus divuit anys de vida. Fèlix Pi va proposar a la Junta de l'Ateneu d'Avià, en aquells moments en procés de formació, el rescat de l'oblit d'aquest ofici de les terres de conreu. En definitiva, va saber engrescar la gent perquè es formés una comissió que s'encarregués d'organitzar i dur a terme el que posteriorment s'anomenaria les Festes del Segar i el Batre d'Avià.

Amb aquest precepte, segons es feia palès a la presentació del primer programa de les Festes del Segar i el Batre d'Avià, es volia reflectir la raó del rescat d'aquesta tasca: «La festa vol ésser un record i un homenatge a tots els que ens precediren, els quals, amb eines senzilles i mil·lenàries, i amb el sol ajut de l'animal, conreaven la terra i recollien els seus fruits. Collita de cereal, esperança finalment assolida, base de l'alimentació d'homes i bèsties. Principi i final de les feines agrícoles de l'any. Treball i festa. Retall de la història del nostre país que convidem a reviuir amb respecte, orgullosos del nostre ofici i de la nostra procedència pagesa».

DAVID SASTRE

65

CULTURA POPULAR

Potser a causa de la novetat, o de les ganes amagades de reviuere l'ofici dels nostres avis i besavis, la festa començà amb molta empena, tant per part dels organitzadors com de la gent que hi assistia. Per la seva banda, l'Ajuntament es va implicar des d'un primer moment en aquesta manifestació cultural; és gràcies a aquest suport municipal que també s'ha obtingut el recolzament de diferents administracions i així s'ha assegurat la seva viabilitat econòmica, passant a ser en l'actualitat l'encarregat de tibar el carro de la festa. Especial menció mereix la tasca duta a terme per part de tots els regidors de cultura envers aquesta iniciativa, concretament en Josep Burniol, fill del que fou cap de colla dels segadors fins fa un parell d'anys. De fet va ser ell, ara fa més d'una dècada, qui agafà el relleu al capdavant de la festa.

EVOLUCIÓ

En aquests divuit anys l'esdeveniment cultural ha evolucionat i s'ha consolidat. A l'inici l'activitat es representava en tres dies i en diferents masies: el primer dia, evidentment, era el de la sega; el segon dia tocava el torn de recollir les garberes, i, finalment, la darrera jornada es dedicava íntegrament al batre. Amb tot, en un intent de simplificació de l'organització, de seguida les tres feines es van sintetitzar, fet que d'ençà permet contemplar tot el procés de la recol·lecció en un mateix dia. També els indrets han anat canviant. En un primer moment les activitats s'acollien en un espai obert, un camp als afores del poble. Posteriorment es traslladà a Els Arbres Blancs, una masia deshabitada a tocar del poble. Des de fa tres anys s'ha decidit ubicar l'escenari en una esplanada propera a l'ermita de Santa Maria d'Avià.

Una altra consideració de l'evolució d'aquesta gesta cultural fou l'enregistrament d'un vídeo VHS

l'any 1993. En aquesta gravació, encara disponible per a qui en vulgui disposar, es ressegueixen tots els passos de la festa. Es mostren els elements i els personatges integrants de la colla de segadors i mestresses d'Avià: des de la sembra fins a la batuda, la sega i el garbejar, i les eines integrants de l'arqueologia agrícola.

Des dels primers anys la Comissió del Segar i el Batre incorporà a la festa una sèrie d'actes i iniciatives paral·leles. Bàsicament foren conferències sobre el món de la pagesia i un concurs de cuina del confitat, a càrrec de les mestresses, que acabava en un tast organitzat per Miquel Márquez, reconegut xef del Berguedà, i en el qual hi participava gent entesa en gastronomia com Llorenç Torrado, Pere Tàpies, etc.; una exposició d'eines antigues, portada a terme en diverses ocasions; un concurs de pujar la perxa del paller, una fira de productes d'artesanía, una trobada de puntaires, una trobada d'acordionistes, sengles concursos de pintura ràpida i fotografia, que de fet s'organitzen de cara a l'estiu i amb motiu de la festa major del poble, incloent un espai dedicat al tema del segar i el batre; una recopilació (diccionari) de termes i refranys relacionats amb l'ofici de segar i batre, i actes, la majoria dels quals han quedat enrere amb el pas del temps.

En anys posteriors s'han realitzat intercanvis amb altres localitats on es fan celebracions similars. Entre els anys 1997 i 1998 se'n realitzà un amb la Fuliola (Urgell), on també s'hi va desplaçar la colla de gegants i grallers del poble, amb els gegants Serni i Laieta. Més tard tocà el torn a Santa Eulàlia de Riuprimer i Centelles (Osona); fruit d'aquest últim intercanvi de visites, des de l'any 2001 la colla de segadors de Centelles participa regularment en la nostra festa fent el paller de mides tradicionals.

Al llarg d'aquestes gairebé dues dècades d'existència, ens ha dei-

xat pel camí un estol de segadors, l'aportació i entusiasme dels quals sempre tindrem a la memòria. El seu protagonisme i testimoniatge directe, del qual alguna vegada fou realitat aquesta manera de treballar i viure, foren imprescindibles per recrear i evolucionar aquest esdeveniment cultural i agrícola.

L'ACTUALITAT

Des del 2002 la festa i llurs activitats complementàries s'han vist integrades en un sol dia, passant tot plegat a anomenar-se la Festa del Segar i el Batre. El número d'actes paral·lels a càrrec de la comissió ha minvat de la mateixa manera, quedant només el concurs de fotografia.

Com a activitats complementàries a la feina dels segadors i les mestresses, hi ha l'esmorzar dels segadors, que és a càrrec de les mestresses, una fira d'artesanía, una trobada de puntaires i demostracions de l'ofici de corder, tot plegat emplaçat al mateix indret. Com a colofó de les demostracions agrícoles es fa un dinar comunitari amb tots els qui han participat i col·laborat en l'esdeveniment.

Cap a la tarda es traslladen els actes paral·lels a l'Ateneu del poble, amb una demostració de ballets tradicionals, amb esbarts com el Joaquim Ruyra, l'esbart Santvicentí, o un concert de música d'arrel, amb grups com Primera Nota, Maria Lafitte, El Pont d'Arcalís, i el grup de les Terres de l'Ebre, Quico el Célio, el noi i el Mut de Ferreries. Finalitzada l'actuació, i després de degustar gratuïtament el Pastís del Segador (un pa de fruits secs, registrat com a postre oficial de la festa del segar i el batre d'Avià, que s'acompanya de moscatell), arriba la cloenda de la festa, moment en què es lliuren els premis dels concursos i els records als segadors, acabant amb un ball popular.

Segadors d'Avià
rampillant la palla.

MARXANDATGE

Com molts actes populars d'aquest país, la Festa del Segar i el Batre d'Avià també compta amb el seu marxandatge. El Pastís del Segador, el vídeo *Festes del Segar i del Batre*. Avià, una ampolla de cava amb una placa commemorativa de l'any 2004, unes estovalles brodades i un pin de les Festes del Segar i el Batre.

GEOGRAFIA DEL SEGAR I EL BATRE

L'aparició dels mitjans de comunicació, i en gran mesura d'internet, ha anat facilitant la descoberta de diferents pobles que organitzen i que comparteixen aquest àmbit cultural d'antics oficis.

Arreu dels Països Catalans hi ha fins a una vintena de poblacions que tenen o han tingut dins el seu calendari festiu ja sigui la festa del segar, del segar i del batre, o del batre. El fil conductor d'aquesta expressió popular és el record de la manera tradicional de realitzar aquestes tasques de la pagesia i dignificar la feina del pagès i la mestressa.

La situació geogràfica, l'orografia, les eines de treball, el moment històric, etc., donen peu a fer la

festa de manera particularment distinta a cada poble, trobant-hi similituds i divergències. Per exemple, a les Terres de l'Ebre fan la festa segant arròs, ja que allà n'és un conreu característic.

Pel que fa a les dates, la majoria de les festes es realitzen entre Sant Joan i la Mare de Déu d'agost, essent el període culminant del procés de recol·lecció dels cereals, exceptuant les Terres de l'Ebre i el Solsonès, on es duen a terme al setembre.

Hem volgut classificar els pobles segons seguïn, batin o recreïn ambdues activitats:¹

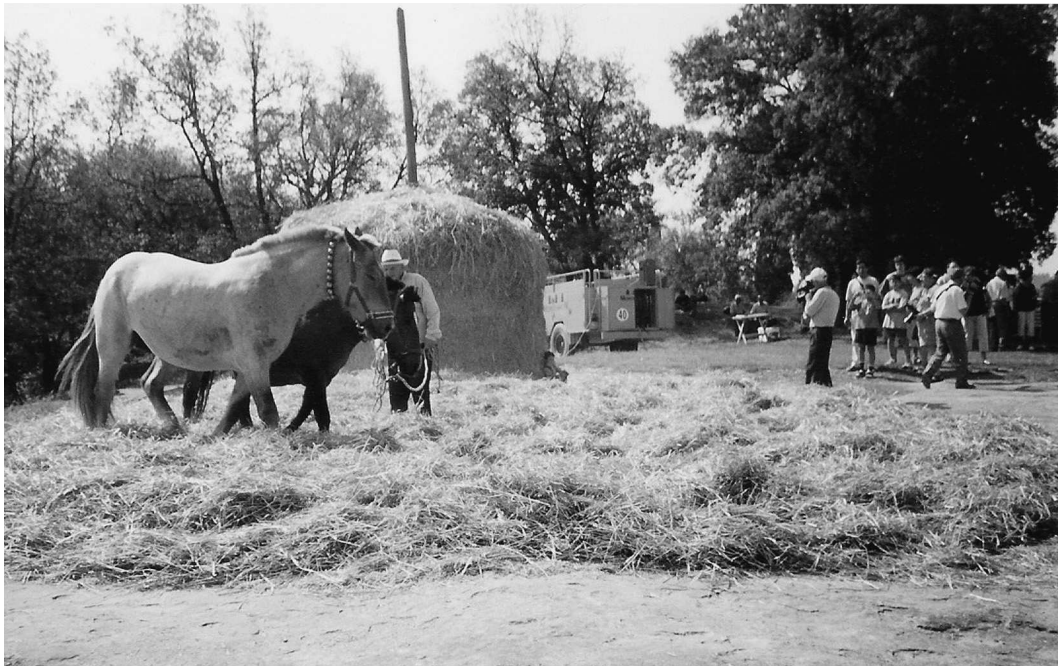
1. Festes del Segar que es duen a terme en l'actualitat:

- L'Ampolla, al Baix Ebre. Es fa el tercer diumenge de setembre i inclou unes jornades gastronòmiques sobre l'arròs.
- Gósol, al Berguedà. Es duu a terme el segon diumenge d'agost. Té lloc des del 1992 i es realitza en una tarda. Tenim coneixement que s'usa el volant.
- Deltebre, a la comarca del Baix Ebre. Es fa el tercer diumenge de setembre. Cal esmentar que un cop acabada la sega hi ha una demostració de la batuda a pota.

2. Festes del Segar i el Batre que es duen a terme en l'actualitat:

- Avià, al Berguedà. Es realitza el tercer diumenge de juliol, en una sola jornada. Es sega amb volant, es bat a pota i es venta amb màquina manual. Es remunta al 1989.
- Cabra del Camp, a la comarca de l'Alt Camp. S'hi celebra en dos dies, essent el primer diumenge de juliol el dia de la sega i el primer diumenge d'agost la jornada de la batuda. La sega es fa amb volant i la batuda, amb trill.
- Gombrèn, a la comarca del Ripollès. Té lloc l'últim diumenge de juliol i l'anomenen Festa del Segar i el Batre. Es fa des de l'any 2001.
- El Toro, a la comarca de l'Alt Palància. Es fa en una jornada, bé sigui l'últim cap de setmana de juliol o el primer d'agost. Des de 1993.
- La Fuliola, a l'Urgell. El darrer diumenge de juny seguen i el segon diumenge de juliol baten. Havent-se creat el 1980, són les festes precursors d'aquest caire de què es té coneixement.
- Santa Eulàlia de Riuprimer, a la comarca d'Osona. El primer diumenge de juliol es realitza la sega, per una banda, i l'últim diumenge de juliol, el batre. Ho venen festejant des de 1996.
- Sudanell, al Segrià. El darrer diumenge de juny fan la sega i el tercer diumenge de juliol correspon al batre.

DAVID SASTRE

Batent a pota.

3. Festes del Batre que es duen a terme en l'actualitat:

- Centelles, a Osona. Es celebra el segon cap de setmana de juliol. Es fa a màquina.
- Sant Climent de Peralta (al municipi de Vulpellac), al Baix Empordà. Es fa en tres fases: plantada al desembre, la sega al juny i la batuda el darrer diumenge de juliol. S'anomena Festa del Batre de Forallac.
- Vilosell, a la comarca de les Garrigues. Es realitza el segon diumenge d'agost.

A més d'aquestes poblacions on la festa es realitza de forma regular, també n'hi ha que ho han organitzat algun cop. A Lluçà celebren des d'inicis dels noranta fins al 2000 la Festa del Batre, els darrers anys com a acte de cloenda del cicle Solc, música i tradició al Lluçanès; a Manlleu, a la comarca d'Osona, es va arribar a celebrar durant un parell d'anys la Festa del Segar i el Batre; a Vallibona, al Maestrat, es va realitzar una única demostració del batre, igual que a la Pobla de Lillet, al Berguedà; fa un parell d'anys que a les festes veïnals del barri Pla de la vila de Martorell, al Baix Llobregat, es fa la Festa del Batre; a Olius, al Solsonès, en la recuperada Fira de la Torregassa, hi va haver una demostració del segar i el batre a mà i

amb maquinària molt antiga. També a Vilafranca del Penedès la Casa de Castilla y León en fa una recreació.

Les festes del segar i el batre no són exclusives dels Països Catalans. La Fiesta de la Siega-Epaitearen Jaia, a la comarca navarresa de Valdorba, concretament al poble de Pueyo, es realitza des del 2002 amb un format bianual.

UN ÀMBIT DE RECERCA

Des dels repobladors del Berguedà fins a les recol·lectores ha plogut molt, però les masies, la cuina, la música, i alguns dels seus protagonistes, encara són vius.

Amb tots aquests precedents, tenim la voluntat i l'objectiu de recuperar un coneixement al qual se li està esgotant la transmissió oral, i per tant és la nostra tasca no deixar escapar aquesta darrera oportunitat. En aquests sentit, volem endegar un projecte de recerca que rescati en concret un dels vessants més oblidats d'aquesta festa: cants i tonades de segar i de batre, englobats en l'especialitat de l'etnomusicologia. Sense oblidar, evidentment, tot el que resta per descobrir de l'univers

de la sega i la batuda com a treball i com a festa.

Aquest àmbit en particular comença a tenir uns exemples que bé anirien en la mateixa línia.

Al País Valencià s'està duent a terme una tasca de recuperació d'aquestes músiques de feinejar, amb molts discs que s'obren amb un cant de batre; fou aprofitant aquesta descoberta que l'any passat Avià comptà, en el moment de batre, amb la presència del cantador de Xàtiva Pepe Gimeno *Botifarra*.

Quant a enregistraments musicals de gent gran que cantava mentre treballava, hi ha els materials editats fa uns anys a la Fonoteca de Música Tradicional Catalana del CPCPTC² de la Generalitat de Catalunya.

El Tradicionàrius-Festival Folk Internacional 2005 inclogué dins el seu recopilatori una tonada de segar i tres cants de batre enregistrats durant l'espectacle «Canta la terra», amb motiu del X aniversari de l'Escola de Sa Ximbomba de Sa Pobla.

Precisament els premis Valeri Serra i Boldú de cultura popular van premiar un estudiant de 2n de batxillerat, l'avianès Xavi Garcia i

Coromines, pel treball de recerca *La festa del segar i el batre: orígens i tradicions*.

EL FUTUR

Un tema pendent és fer un homenatge merescut a la dona pagesa, a la mestressa. Creiem necessari ressaltar el seu paper, històricament ombrejat per la figura del pagès. L'única excepció es troba a la societat agrària del segle XI, on la dona gaudia de molts drets.

Particularment a Avià, a banda de mantenir la consolidació de l'esdeveniment i cercar un relleu generacional, el futur de la seva pròpia festa passaria per cercar una especificitat, un tret característic respecte dels altres pobles dels Països Catalans. Aquesta definició és, potser, la línia de recuperació encetada l'any passat amb la introducció dels cants del treball i tot el que el podria envoltar en referència a la música i el ball tradicional.

Pel que fa a la geografia general del segar i el batre, hi ha pendent un punt de trobada que serveixi de diàleg, d'intercanvi de treball entre els diferents pobles i associacions organitzadores. Tanmateix, una altra tasca és la recuperació activa que fomenti i desperti un interès popular, permetent un fil conductor generacional perquè aquest no es trenqui.

En aquest sentit, us convidem a endinsar-vos en aquest món de cultura popular coneixent el nostre poble amb motiu de la Festa del Segar i Batre d'Avià, el tercer diumenge de juliol. Gaudir d'aquesta festa en algunes de les poblacions on encara es viu us permetrà descobrir quelcom que duem amagat, però latent, en algun racó del nostre esperit.

Amb la voluntat que aquest article aportí un gra de sorra a la informació existent sobre aquest tema, us encoratgem a compartir i continuar aquesta tasca.

A Avià, de la feina, n'hem fet festa i de la festa, motiu de recerca. Es tracta, en definitiva, de convertir el treball en una festa i la cultura en un bon entreteniment.

Contacte:

portaltradicio@avia.lamalla.net

Nota

1. Degut a la disgregació de dades sobre l'estat de la festa, s'inclouen les que s'han pogut trobar en el marc del Paísos Catalans.
2. Centre de Promoció de la Cultura. Popular i Tradicional Catalana.

69

CULTURA POPULAR

SEGAR I BATRE A INTERNET

Com tot avui en dia, aquesta expressió popular agrícola s'ha fet el seu raconet en l'àmbit cibernètic. Aquestes planes web que us detalem us poden servir per aprofundir el vostre coneixement envers la festa o simplement per satisfer la vostra curiositat en descobrir com s'expressa un món tan antic en un món tan actual.

Avià

www.ajavia.org/turisme/inter.jsp?idAp=3&idSub=18&idSec=16

www.festes.org/noticia.php?id_noti=134

www.firesifestes.com/Fires/F-Segar-Batre-Avia.htm

Cabra del Camp

www.firesifestes.com/Fires/F-Segar-Batre-Cabra-Camp.htm

www.cabra.altanet.org

Centelles

www.centelles.org

La Fuliola

www.lleida.net/segaribatre

www.segaribatre.org/index.html

Gombrèn

www.ddgi.es/gombren/

Gósol*

www.gosol.ddl.net/festes/festasegar.htm

Pueyo (Navarra-Nafarroa)

www.valdorba.org/noticias/noticia12.htm

Sant Climent de Peralta

www.forallac.com/batec/segar.htm

Santa Eulàlia de Riuprimer

www.geocities.com/rainforest/canopy/3128/present.html

Sudanell

www.cat.lleida.com/municipi/turisme.html?municipi=2521150006

Vilosell*

www.perso.wanadoo.es/vilosell/vfbatre.htm

* Nota de l'editor: Quan surt la revista (juny 2006), aquestes webs no estan actives.